

ПОНЯТТЯ САМОГУБСТВА

Загороднюк С.О.

*доцент кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС
к.ю.н., доцент*

Одним із показників набуття Україною ознак сучасної цивілізованої держави є нормативне визначення пріоритетів в ієрархії тих соціальних цінностей, які становлять основу життєдіяльності людського суспільства. У загальній формі таке визначення дано в Конституції України, ст. 3 якої, зокрема, проголошує: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». [1]

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. [1]

Отже, невід'ємним особистісним правом кожної людини є право на життя як найвищу цінність, що належить людині від природи. Воно закріплене в моралі, релігії та інших соціальних нормах. Це принципове право містять і міжнародні акти з прав людини. Наприклад, ст.3 Загальної декларації прав людини 1948 р. закріплює: «Кожна людина має право на життя». Ці положення розширюють і конкретизують Міжнародний пакт про громадянські і політичні права Європейська конвенція з прав людини, якою керуються Європейська комісія з прав людини, Конвенція про захист прав і основних свобод людини та багато інших міжнародно-правових документів.

Слово «суїцид» походить з латини (у перекладі – «себе вбиваю»). Слова «самогубство» та «суїцид», позначаючи одне поняття, містять вказівку на особливий вид убивства, звужуючи його до поняття «вбивство себе самого». «При самогубстві суб'єкт і об'єкт збігаються, а агресія спрямовується не назовні (проти іншого суб'єкта), а всередину, проти самого себе. Це відрізняє самогубство і вбивство». [2]

Неприродна, в тому числі насильницька, смерть (самогубство, вбивство, евтаназія) не можуть схвалюватися сучасним суспільством, яка сповідує гуманізм. Однак, слід зауважити, що все ж таки самогубство дотепер сприймається та розуміється неоднозначно. Самогубство в людській свідомості ідентифікується як убивство (вбивство себе), хоча його об'єкт і суб'єкт - одна і та сама особа. Доречно звернути увагу на етимологію слова «самогубство», яке утворено поєднанням двох основ – сам- і губ- (від губити, згубити – вбити). Отже, «при самогубстві на перший план висувається факт позбавлення життя людиною себе самої, тобто особа чинить дії (або шляхом бездіяльності), які призводять до її біологічної смерті, до смерті людського організму». [2]

«Самогубство є соціобіопсихологічним феноменом, а також елементом культури та цивілізації. Як прояв суспільства й окремих його індивідів самогубство є полісенсним явищем». [3]

Різні науки висувають на перший план різні ознаки самогубства. Юридичні науки (кримінальне право, кримінологія, криміналістика) під час характеристики самогубства звертають увагу на відсутність проти-правності; психологічні науки на особливості людської психології; медичні, зокрема, психіатрія – на хворобливі стани тощо

Стан смертності від самогубства викликає обґрунтовану тривогу, проте й досі немає серед науковців і навіть суїцидологів єдиного розуміння його природи та причин, немає також єдності дій. А тому дана проблема залишається актуальною для кримінально-правових досліджень.

Існує думка деяких науковців, що суїцидні настрої у більшості випадків виникають в основному на перехідних етапах життя: підлітковий період, юність, отримання професії, створення сім'ї, важка хвороба та ін.

Проблема доведення до самогубства є цілісною, але кожна кримінальна справа з цього приводу є індивідуальною, і при постановленні вироку суду повинен враховувати соціальні чинники при вирішенні питання про винуватість особи у вчиненні даного злочину, якими є: сімейні, побутові та матеріальні обставини, службові, трудові, політичні, ідеологічні та релігійні відносини. Всі ці чинники особа, яка має на меті довести до самогубства потерпілого, враховує і створює таку кризову ситуацію, з якої потерпілий буде бачити лише один вихід – самогубство. Це може проявлятися у антисоціальній направленості в поєднанні з нестерпним та жорстоким поведінням, домінування економічних інтересів, витіснення нормальних пі-

знавальних, естетичних, творчих та духовних потреб і подача їх у спотвореному вигляді: як екстремальне мистецтво, сектантство, наркотизація. Створення у особи викривленого образу себе, світу та своїх дій у ньому. Чи можна зробити з вищевказаного висновок, що злочинець, який має довести жертву до самогубства, повинен володіти неабиякими психологічними знаннями, чи можливо його дії є підсвідомими, залежать від характеру та певної ситуації. На думку В.П.Давнія, «особа, яка діє з прямим умислом на доведення потерпілого до самогубства, все ж таки повинна добре вивчити особу, знати її слабкі психологічні сторони і, в залежності від цього, виробляти стратегію дій. І навпаки, коли суб'єктивна сторона даного злочину характеризується у формі необережності, то особа може і не розуміти своїх психологічних впливів на потерпілого, а просто отримувати задоволення від приниження потерпілого чи своєї фізичної переваги над ним».

[4]

Отже, самогубство як насильницьке і вже тому завчасне припинення власного життя, може розглядатися як екстраординарне суспільне явище.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр.

2. Шестопалова Л.М. Зміст поняття «самогубство» в гуманітарному контексті. Бюлетень Міністерства юстиції України № 11(73) 2007. – С. 27.

3. Шестопалова Л.М. Конфігурація феномену самогубства. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. Збірник наукових праць. Донецьк, №4.-2009. – С.151.

4. Давній В.П. Соціальні та психологічні проблеми, які впливають на розгляд справ про доведення до самогубства. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. Вип.42, 2008. – С.141.